

PUBLIUS IUVENTIUS CELSUS: ЕДИН ЗАБЕЛЕЖИТЕЛЕН РИМСКИ ЮРИСТ КАТО УПРАВИТЕЛ НА ПРОВИНЦИЯ ТРАКИЯ

Людмила Чакърва-Присоева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Настоящата статия представя личността и дейността на малко познатия Publius Iuventius Celsus. Посредством използване на биографичния метод на изследване се очертава мястото му в епохата на развития Принципат и класическата римска юриспруденция. Целта е да се изтъкнат постиженията му на забележителен юрист, оставил в наследство значими правни сентенции и концепции за развитие на юриспруденцията през следващите векове, да се представи участието му в държавното управление и заемането на висши магистратски длъжности. Специално внимание е обърнато на легатството му в провинция Тракия и вероятните причини за избора на Целз за тази длъжност.

Ключови думи: Целз; юрист; Дигести; *legatus Augusti pro praetor*; Тракия

Увод

С личността и дейността на Публий Ювенций Целз¹⁾ са запознати основно тесните специалисти – историци, класически филолози, археолози и разбира се, юристи. Информация за него се открива фрагментарно в откъси от произведения на антични автори, в посткласическите юридически компилации с препратки и позовавания на Целзови сентенции, в монети, емитирани от Перинт, и в епиграфски паметници. С проследяване на достигналите до нас сведения, по пътя на хронологичното биографично изследване на съхранени материални паметници и отразени в тях събития, засягащи житейския път на Целз, се разкрива индивидуалният потенциал на личността му, неразривно свързана с епохата на неговото формиране и развитие като юрист и държавник. Използването на просопографския метод дава възможност за проучване, анализ и уточняване на детайли и факти от биографията, и по-специално на *cursus honorum* на римските провинциални управители, за които няма достатъчно сведения в източниците, какъвто е случаят и на Целз.

1. Юридическа и административна кариера на Целз. Заемани държавни длъжности

Смята се, че е син на Ювенций Целз (Smith 1849, 661 – 662)², тъй като е наричан *filius*/син, и че продължава делото на баща си в римската юриспруденция като още по-значим юрист в Прокулианската школа (Chroust 1955, 517). Възникнала в ранния период на Принципата, Прокулианската правна школа съществувала успоредно със Сабинианската. Двете школи се различавали помежду си по отношение методите и механизмите на разглеждане и разрешаване на юридическите въпроси и казуси (Mousourakis 2007, 114 – 115).

Активният живот на Целз-син се развива в периода на Принципата, когато се променят държавната структура и нейните функции, умело замаскирани като възстановяване на Републиката. Това също е времето, когато започват трансформации в развитието на правото, в неговата юриспруденция, както и процеси на разгръщане на правната мисъл, правните идеи и творчество.

Стилът на Целз е характерен с прецизност и издава отлично образование, включително познание на гръцки език (Smith 1849, 662). Изразените от него постулати и юридически становища са независими и категорични, израз на лично мнение и схващане за разрешаване на съответния казус³.

Прави впечатление, че в текстовете на Дигестите се среща като име освен Целз, така и Целз-син⁴. Затова кодифицираното правно творчество не може категорично да се свърже само със сина Целз. Въпреки значително по-голямата известност на последния в сравнение с тази на бащата, както и предвид обичайно стриктното добавяне към имената и уточняване на роднинското качество – баща/син (Smith 1849, 662), в случая е възможно само като Целз в Дигестите да е означен бащата.

Оценката, която се дава на Целз-син като един от най-влиятелните римски юристи на същинската класическа епоха в развитието на юридическата мисъл (8 – 180 г.) (Mousourakis 2007, 114), не е случайна. Приема се, че към II в. школите западат (Mousourakis 2007, 115), което би могло да се свърже с правните реформи на император Хадриан (117 – 138), и особено с публикуването на *Edictum Perpetuum*, представляващ компилация с цел систематизиране на преторските едикти и кодифицирането им като трайна норма без възможност за промяна от страна на преторите (Conte 1999, 585). С възникването на института и на Императорския съвет (*Consilium Principis*)⁵ се пренасочват функциите на опитните и знакови юристи от развиващи правни идеи и концепции към юридическо администриране и тълкуване на действащото право (Chroust 1955, 520).

Основното наследство от Целз-син се открива в Дигестите (The Roman Law Library), като там прави впечатление честото позоваване на съжденията му и на отстояваните от него правни концепции. Цитирането на чуждо съждение, за да се докаже и утвърди постулат, само по себе си, свидетелства за отношението към автора му, за тежестта и значимостта на неговите възгледи.

Именно на Целз в Дигестите се позовават нееднократно Юлиан, Паул (Павел), Помпоний, Улпиан и други знаменити антични юристи. Неслучайно първата книга на Дигестите (Dig. 1. 1. 0. *De iustitia et iure*) започва с конструкцията на Целз за правото. Улпиан, цитирайки го в Dig. 1. 1. 1 pr., засвидетелства високата си оценка: „...ut eleganter celsus definit, ius est ars boni et aequi.“ („...както изтънчено Целз определя, правото е изкуство на доброто и справедливото“). Това се явява всъщност и единственото познато общодефинитивно определяне на правото (Novkirishka-Stoyanova 2017, 44 – 50).

Целз е автор на сборници с коментари на правни казуси и решения по тях, като в седем от книгите в Дигестите (от 30 до 36) са включени коментари на *Lex Iulia et Papia Poppaea* (Smith 1849, 663) – обединено название на два закона от времето на император Август, свързани със семейно и наследствено право. Той е автор и на *Epistolae, Quaestiones, Commentarii, Institutiones*, цитирани от следващите юристи. Фактически това са запазените фрагменти от Целз в компилациите на Юстиниан. Обстоятелството, че част от неговите произведения са събрани и залегнали в *Corpus Iuris Civilis*, част от който са и Дигестите, придава значимост и тежест в оценката на делото му. Името Целз е споменато на общо 142 места в Дигестите (Diehl 1919, 1363-4, no.13) във връзка с цитиране от по-късните юристи на неговите правни изводи. Някои от правните принципи, които той въвежда, са свързани с уреждане на частноправната материя, и по-специално – вещното право и наследяването на имущество, като неговите постулати правят крачка напред в развитието на правната мисъл въобще⁶⁾.

Ако приемем годините, в които се предполага, че е живял Целз (ок.67 – ок.130 г.) (Smith 1849, 662), житейският му път е преминал при управлението на девет римски императори (вкл. претендентите от времето на гражданската война 68 – 69 г.). Активният му живот е бил при четирима от тях – Домициан (81 – 96), Нерва (96 – 98), Траян (98 – 117) и Хадриан (117 – 138). Това е период в развитието на Римската империя, в който след политическата криза в края на 60-те години на I в. сл.Хр. се установява династията на Флавиите, укрепваща императорската власт, след което следва възходящото за империята управление на „добрите императори“ от династията на Антонините. Тези десетилетия от историята на Принципата минават под знака на т.нар. *същински класически период* в развитието на римската правна мисъл и процъфтяваща юриспруденция.

Практиката, започната от император Август по предоставяне на специално императорско право – *ius publice respondendi* – на заслужили опитни юристи за изработване на правни становища по практически казуси, продължава до управлението на Хадриан включително. Тя осигурява развитието на юриспруденцията и нейното важно значение за държавния ред, повлияна от все по-засилващата се монархическа линия през II в.сл.Хр.

Така, от занимаващи се с правно изследване на казуси и с предоставяне на юридически мнения и препоръки, тези *iurisprudentes*, заради своите компетентности и знания, били привлечани като юридически консултанти на самия император за осъществяване на неговите управленски цели и съответно били постепенно въвлечени в императорските служби. Тази „институционализация“ на юридическите съветници е неразривно свързана с цялостната тенденция към централизиране на държавното управление (Mousourakis 2007, 111 – 112; Chroust 1955, 518 – 520). Изключение от общата тенденция не прави и биографията на Целз.

Най-ранната засвидетелствана обществена функция на Целз е заемащата от него магистратура на претор през 106 или 107 г. (Diehl 1919, 1363-4, no. 13; Syme 1985, 241) при управлението на император Траян (Smith 1849, 662; Stein 1920, 10). На тази висока длъжност, на която е предоставен *imperium*, са възложени военни, административни и основно юридически правомощия. На преторската магистратура се дължи развитието на процесуалното право. През Принципата се запазват функциите на преторската длъжност със съсредоточени най-вече юридически функции, като запазват гражданската и наказателната юрисдикция от републиканското управление. По-късно тази роля ще намалее под натиска на увеличаващите се императорски правомощия и влиянието на императорската канцелария. Може да се предположи обаче, че към периода, в който Целз заема преторска длъжност, вменените му функции напълно прилягат на юридическата му компетентност и предоставената му от императора отговорност в правораздаването (Berger 1953, 647; Mousourakis 2007, 83 – 89).

За Целз се смята, че е бил два пъти консул, като при първото консулство той е *suffectus*. Предполага се, че това се е случило през 115 г., когато той е консул заедно с *Lucius Iulius Frugi* (Degrassi 1952, 34; Thomasson 2009, 63)⁷⁾. Известно е, че Целз е бил за втори път консул през 129 г. при управлението на император Хадриан. В този случай той е *consul ordinarius* първо с *L. Neratius Marcellus*, а след това с Балб (Diehl 1919, 1363-4, no. 13; Liebenam 1909, 21; Thomasson 2009, 63). В Dig. 5. 3. 20. 6 това обстоятелство се потвърждава, като Целз е споменат с цялото си име като консул заедно с *Quintus Iulius Balbus*. Две нови военни дипломи за Сирия също отразяват консулството на Целз заедно с Балб (Eck; Pangerl 2012, 238). Приема се също, че Целз е проконсул на провинция Азия в периода 129 – 130 г. (Eck 1983, 167).

По време на второто консулство Целз е също член на Съвета на император Хадриан и изглежда е вносител в Сената на предложение, касаещо наследствени имотни въпроси (*Senatus Consultum Iuventianum*), запазено от юриста Улпиан.⁸⁾ По това време Императорският съвет вече се е превърнал в постоянен съвещателен орган с все по-разширяващи се функции, включващ най-изтъкнати юристи. Чрез тази си висока държавна позиция Целз

и останалите юристи, са имали възможност да допринесат за развитие на юриспруденцията чрез своите становища, а оттам и на имперското законодателство⁹⁾.

2. Административни промени в провинция Тракия

През 27 г. пр.Хр. Август определя като императорски граничните и/или размирни провинции. След създаването ѝ през 47 г.¹⁰⁾ Тракия е поверена на *procurator* (Stein 1920, 4 – 9; Berger 1953, 654) – вид магистратура за управление на по-малки области, свързана основно с гражданското администриране на провинциите и с финансови функции – събиране на данъци и други приходи.

След приключването на Дакийските войни и съответно образуването на провинция Дакия, най-вероятно в периода 107 – 109 г., император Траян променя статута на дотогавашната сенатска провинция Тракия с главен град Перинт, като управлението на провинцията е поето от *legatus Augusti pro praetore* (Stein 1920, 10; Lozanov 2015, 80). Както е известно, в Тракия не са разположени легиони, а само *auxilia*.¹¹⁾ Спорно е обаче доколко тази провинция е умиротворена, предвид последиците от предприетата от Рим административна политика за постепенното премахване на стратегиите, свързано с урбанизацията на Тракия при Траян и Хадриан (Tacheva 1997, 298).

В част от наименованието на длъжността се включва преторският ранг. Към този момент *pro praetore* е превърната в самостоятелна служба за управление на провинция без задължителното за времето на републиканския период предходно прослужване като претор в Рим (Berger 1953, 539). В същото време, изпращането на управител в дадена провинция е правомощие, от което Сенатът постепенно е лишен. Назначените управители вече са със статут на императорски легати, а длъжността, сама по себе си, включва сериозни и специални задачи, възлагани от императора на неговия легат, чиито способности и опит би трябвало да гарантират тяхното изпълнение.

Първоначално запазената от римляните след 47 г. заварена административна организация в тракийските земи (Boteva-Boyanova 2021, 17 – 18) отстъпва място на константната римска политика за изграждане на градове с управление по римски образец и с развита административна структура. Няма никакво съмнение, че целта на Траян с урбанизирането на Тракия е разширяване и затвърждаване на римския модел в региона и в частност в провинциалната структура. Това е свидетелство за далновиден и дълъг процес на изграждане на големи градове в провинция Тракия и за постепенно преминаване от местните общини към римска администрация с градска управа. Именно тези цели, за осъществяването на които е било необходимо отделянето на земи от тракийските стратегии за присъединяване към градските центрове, са били реализирани успешно.¹²⁾

3. *Celsus* като *legatus Augusti pro praetore* в Тракия

Част от обществената дейност на Целз, която буди интерес, но и поставя въпроси, е свързана с изпълнение на длъжността му като *legatus Augusti pro praetore* в провинция Тракия. Тази длъжност предполага лично посочване от императора и изпращането на Целз като негов представител (Millar 1966, 156) в посочена провинция. Също като проконсулската, тази длъжност е притежавала и упражнявала *imperium* в управляваната провинция (Millar 1966, 157). *Legatus Augusti pro praetore* осъществява пряка кореспонденция и получава *mandata* от самия император (Millar 1966, 165). Видно от правомощията, произтичащи от длъжността, целта за директно провеждане на доктриналната имперска политика е напълно изпълнима, а назначеният за прилагането ѝ – практически подготвен, опитен римски юрист и държавен деец. За организиране на администрацията по римски образец е обяснимо на такъв пост да бъде назначен именно Целз, който е запознат с римския административен апарат, с вътрешното функциониране и субординация на държавната йерархична структура, както и предвид практиката му по разрешаване на имуществени въпроси.

За Целз като управител на Тракия единственият материален паметник към момента са монетите¹³⁾ на император Траян, сечени в провинциалната столица Перинт (Stein 1920, 11; Schönert 1965, 6 – 7; 150). Артур Щайн, следван от Едит Шонерт, поставя мандата на Целз в рамките на десетгодишния период между 107 и 117 г., като аргументите за това датирание са присъствието на титлата на Траян – *Dacicus*, – получена ок. 107 г. след победата над даките, и липсата на титлата *Parthicus*, дадена му ок. 117 г. Това се явява времето от изтичането на преторството на Целз до годината, бележеща края на управлението на император Траян.

Всъщност изследванията до момента сочат като първо назначение за *legatus Augusti pro praetore* в провинция Тракия именно Целз, следван от ред познати до момента легати в Тракия (Stein 1920, 10; Thomasson 1984, 163; Sharankov 2005, 241; Thomasson 2009, 63). През 1982 г. В. Ек обосновава възможността назначението на Целз в тази провинция да се е случило ок. 109 – 110 г. (Eck 1982, 351). Идентично становище за началото на неговия мандат в Тракия споделят Е. Паунов и М. Роксан (Paunov, Roxan 1997, 275), които настояват, че е продължил най-късно до края на 112 – началото на 113 г. Разчитането на името на легата Миниций Фаустин в надписа върху театъра във Филипополис дава възможност за по-точно датирание управлението на четирима императорски легати в Тракия. Целз е поставен основателно от Н. Шаранков като пръв императорски легат в Тракия около 112 г. (Sharankov 2005, 241). Делегирането на правомощия на Целз като легат с възложени специални задачи вероятно е свързано с планираните от централната власт промени в статута на провинция Тракия. В такъв случай началото на реформите може да бъде поставено едва ок. 112 г., а не по-рано според данните, с които разполагаме към момента.

Целз е споменат и в най-ранната запазена диплома от Тракия и се явява предшественик по длъжност на Статилий Максим, по времето на когото е издадена дипломата. От последната става ясно, че войник или войници от *Cohors II Bracaraugustanorum equitata* са получили *honesta missio* от Целз (Paunov, Roxan 1997, 275, n.33). Необходимо е да се посочи, че в тази ранна епоха липсва изрично указан срок за изпълнение на длъжността *legatus Augusti pro praetore* (Berger 1953, 539), за разлика от обичайния едногодишен срок за проконсулите в сенатските провинции (Millar 1966, 157). От дипломата не става ясно и в качеството на какъв Целз я е връчил, при условие че отбелязаната дата на издаване на дипломата е 19 юли 114 г. (Paunov, Roxan 1997, 273), към която дата действащ *legatus* е Statilius Maximus (Sharankov 2005, 241, n.30). Може само да се предполага дали тази чест му е оказана единствено в качеството на почетен първи *legatus* в Тракия, дали става въпрос за междинен период, в който се предава мандатът между двама легати – все още присъстващ в провинцията бивш легат Целз към вече формално назначения на тази длъжност Statilius Maximus, или засвидетелстваното присъствие на двамата в надписа да се отдаде единствено на по-късното издаване на „закъснялата“ диплома (Paunov, Roxan 1997, 272 – 273). Поради тази причина не е сигурно колко точно е продължил престоят на Целз в Тракия.

Заклучение

В резултат на изложеното, може да се установи и очертае значимото място на Целз-син сред познатите ни юристи от епохата на Принципатa и сред известните ни до момента управители на Тракия. Той не само е първият известен ни легат в тази провинция, но и забележителен юрист, представител на класическата римска правна школа. Ерудицията му, доказана с оставеното от него правно наследство, неслучайно е изтъквана от по-късните юристи и закрепена в Юстиниановата кодификация под формата на юридически сентенции и норми. Поверените му висши държавни длъжности също говорят за името и мястото му в римското общество. Именно неговото назначаване и присъствие в Тракия, възложено от самия император, показва и значението, което Траян отдава на тази провинция. Анализът подсказва, че началото на промените, свързани с урбанизирането на Тракия и нейното администриране по римски образец, изглежда, следва да се свържат с името на Целз като назначен първи *legatus Augusti pro praetore* в провинция Тракия. Фиксираното му, към момента, присъствие там е ок. 112 г., която година ориентира за активен период на провеждане на римската политика на Траян по формирането на провинциални градски центрове, изграждането на римска инфраструктура и уреждане на управлението на градовете.

С оглед естеството на длъжността *legatus Augusti pro praetore* и възлаганите му специални задачи за изпълнение като личен пратеник на императора, както и предвид липсата на изрично указан законов срок за изпълнение на

службата в този период, може да се предположи, че престоят на един легат би бил до изпълнение на поверената му мисия. В случая на Целз в Тракия, както стана ясно, вероятно мандатът му е бил свързан с изграждане и налагане на римския модел в градските центрове на Тракия, в администрирането и в правораздаването, което по същността си представлява продължителен процес.

В същото време, датирането на посочените по-горе монети от Перинт с името на Целз на реверса е за времето от 109 – 112 г. – срок, по-дълъг от стандартния едногодишен мандат на провинциален управител, което кореспондира с изложените вече становища на В. Ек, Е. Паунов и М. Роксан. По-продължително пребиваване на Целз в провинция Тракия би било обяснимо с оглед целите да се изпълнят възложените задачи по локално прилагане на имперската практика и доктрина или поне да се поставят стабилните им основи в дългосрочен план.

Съгласно наличните към момента данни и мненията на цитираните изследователи, началният и крайният период на мандата на Целз в Тракия остават несигурни.

Съществуват още редица неясноти и въпросителни около личността и дейността на Целз-син. Част от сведенията, в които се появява името Целз, ще са обект на допълнителни проучвания.

Благодарности

Бих желала да изкажа специални благодарности на проф. д.и.н. Диляна Ботева за отзивчивостта, търпението, неоценимата помощ и подкрепа, която получих от нея при работата по този текст. Признателна съм и на гл. ас. д-р Николай Шаранков за дадените ценни съвети.

БЕЛЕЖКИ

1. Publius Iuventius Celsus Titius Aufidius Oenus Severianus (Dig. 5. 3. 20. 6); P. Iuventius Celsus T. Aufidius Hoenius Severianus (RE X 1363sq, n.13; Sharankov 2005, 241); P. Iuventius Celsus T. Aufidius [H]oenius Severianus (Liebenam 1909, 21).
2. Наследственото родово име (nomen gentilicium) Iuventius се смята за древно и носено от редица юристи – T. Iuventius, C. Iuventius, M. Iuventius Lateranensis. Сведения има и за други римски държавници с този номен, напр. P. Iuventius Celsus – консул през 164 г. (Liebenam 1909, 24), M. Iuventius Secundus, M. Iuventius M.f. Secundus Rixa Postumius Pansa Valerianus – консули с неизвестно датиране (Liebenam 1909, 72).
3. Dig. 21. 2. 29 pr., Dig. 28. 1. 27.
4. Целз-баща е цитиран от самия Целз-син във връзка с разлика в техни становища – D.12.4.3.7. В тази връзка, не може да бъде отхвърлена изцяло

- вероятността Целз-баща също да е имал писмени изложения и сентенции – вж. Martín 2005, 66, п.204. Роднинството на двамата юристи е подчертано в D.1.2.2.53.
5. За consilium principis вж. (Crook 1955, 252; Halfmann 1986, 92 – 103; Bruun 2015, 286).
 6. Dig. 50, 17.185; Dig. 1, 3, 24; Dig. 44, 7, 51, Dig. 1, 3, 17.
 7. Според Вернер Ек – около 117 г. (Eck 1975, 343).
 8. Dig. 5.3.20.6.
 9. Според Г. Мусуракис по това време вече е стабилно установена практиката за ползване на юридическите знания и умения в държавните структури, както и тенденцията за превръщане на дейностите по предоставяне на юридически услуги в професия и тяхното ползване срещу насрещно възнаграждение (Mousourakis 2007, 86).
 10. За годината на създаване на провинция Тракия вж. последно (Boteva-Boyanova 2021).
 11. Твърде вероятно е в периода 107 – 113 г. това да е Cohors III Gallorum equitata (Paunov, Roxan 1997, 276).
 12. Може да се предположи, че точно тези действия, предприети от имперската администрация, са провокирали локална съпротива и последващи мерки от страна на император Хадриан за промени по тракийско-долномизийската граница (Tacheva 1997, 302 – 303; Hristov 2004, 7).
 13. Вж. Монети от Перинт на император Траян с името на Целз на реверса: Available from: <https://www.corpus-nummorum.eu/search/coins?q=Celsus>; https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?magistrate_id%5B%5D=349. [Viewed 2022-8-22].

ЛИТЕРАТУРА

- БОТЕВА-БОЯНОВА, Д., 2021. Антични, късноантични и ранновизантийски извори за създаването на римската провинция Тракия. В: *Jubilaus VIII: Завръщане към изворите, част 1: История и епиграфика*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 11 – 22. ISBN 978-954-07-5282-2.
- НОВКИРИШКА-СТОЯНОВА, М., 2016. Lex et ius. Римскоправната традиция и съвременното законодателство. В: *Сборник статии и доклади от конференция „Законът на правото или правото на закона“, 20 ноември 2015 г.* София: Нов български университет, 29 – 57. Available from: <https://http://ebox.nbu.bg/lawofright/index4.php?id=13>. [Viewed 2022-5-12]. ISBN 978-954-535-951-4.
- ТАЧЕВА, М., 1997. *История на българските земи в древността през елинистическата и римската епоха*. София: УИ „Св. Климент Охридски“. ISBN 954-07-1032-4.

- ХРИСТОВ, И., 2004. Нови епиграфски данни за северната граница на провинция Тракия при император Хадриан. *Минало*. No. 2, 5 – 8. ISSN 0861-2153.
- ALFÖLDY, G.; LÖRINCZ, B., 2002. Ein neues Militärdiplomfragment und ein neuer Statthalter der Provinz Pannonia superior. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. **139**, pp. 211 – 218. ISSN 0084-5388.
- BERGER, A., 1953. Encyclopedic Dictionary of Roman Law. *Transactions of the American Philosophical Society*. **43**(2), 333 – 809. ISSN 0065-9746.
- BRUUN, C.; EDMONDSON, J., 2015. *The Oxford Handbook of Roman Epigraphy*. New York: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-533646-7.
- CHROUST, A.-H., 1955. Legal education in Ancient Rome. *Journal of Legal Education*. **7** (4), 509 – 529. ISSN 0022-2208.
- CONTE, G.B., 1999. *Latin Literature: A History*. Baltimore and London: JHU Press. ISBN 0-8018-6253-1 (pbk.)
- CROOK, J., 1955. Consilium Principis, Imperial Councils and Counsellors from Augustus to Diocletian. *Journal of Roman Studies*. **47**(1 – 2), 252 – 254. ISSN 0075-4358.
- DEGRASSI, A., 1952. *I fasti consolari dell'Impero Romano dal 30 avanti Cristo al 613 dopo Cristo*. 34. Available from: <https://archive.org/details/ifasticonsolarid0000degr> [viewed 2022-5-12].
- DIEHL, E., 1919. *Iuventius*, no. 13. In: Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, Bd X.
- DIGESTA, CORPUS IURIS CIVILIS. In: *The Roman Law Library*. Available from: <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/> [viewed 2022-10-7].
- ECK, W., 1975. Ergänzungen zu den Fasti Consulares des 1. und 2. Jh.n.Chr. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*. **24**(2), 324 – 344. ISSN 0018-2311.
- ECK, W., 1982. Jahres- und Provinzialfasten der senatorischen Statthalter. *Chiron*. **12**, 351. ISSN 0069-3715.
- ECK, W., 1983. Jahres- und Provinzialfasten der senatorischen Statthalter von 69/70 bis 138/139. *Chiron*. **13**, 147 – 185. ISSN 0069-3715.
- ECK, W.; PANGERL, A., 2012. Zwei neue Diplome für die Provinz Syria aus domitianischer und hadrianischer Zeit. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. **183**, 234 – 240. ISSN 0084-5388.
- HALFMANN, H., 1986. *Itinera principum: Geschichte und Typologie der Kaiserreisen im Römischen Reich*. Wiesbaden: F. Steiner Verlag.
- HANFMANN, G. M. A., 1975. *From Croesus to Constantine: the Cities of Western Asia Minor and their arts in Greek and Roman times*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 65.

- LIEBENAM, W., 1909. *Fasti consulares Imperii Romani von 30 v. Chr. bis 565 n. Chr.* Available from: <https://archive.org/details/fasticonsularesi0000lieb/page/20/mode/2up?q=Iuuentius+> [Viewed 2022-7-12].
- LOZANOV, I., 2015. Roman Thrace. In: *A Companion of Ancient Thrace*. Wiley Blackwell. 75 – 90. ISBN 978-1-4443-5104-0 (cloth).
- MARTÍN, M.D.P., 2005. *La Argumentacion Retorica en Juvencio Celso*. Madrid: Dykinson. ISBN: 84-9772-708-8.
- MILLAR, F., 1964. Some Evidence on the Meaning of Tacitus “Annals XII”. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*. **13**(2), 180 – 187. ISSN 0018-2311.
- MILLAR, F., 1966. The Emperor, the Senate and the Provinces. *The Journal of Roman Studies*. **56**(1 – 2), 156 – 166. ISSN 0075-4358.
- MOUSOURAKIS, G., 2007. *A Legal History of Rome*. New York: Routledge. ISBN 0-203-08934-0.
- PAUNOV, E.; ROXAN, M., 1997. The Earliest Extant Diploma of Thrace, A.D.114 (=RMDI 14). *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. **119**, 269 – 279. ISSN 0084-5388.
- PICK, B., 1911. The Attack of Celsus on Christianity. *The Monist*. **21**(2), 223 – 266. Online ISSN 2153-3601.
- SCHÖNERT, E., 1965. *Die Münzprägung von Perinthos*. Berlin: Akademie Verlag.
- SHARANKOV, N., 2005. Unknown Governors of Provincia Thracia, Late 1st – Early 2nd Century AD. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. **151**, 235 – 242. ISSN 0084-5388.
- SMITH, W., 1849. *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology: Abaeus-Dysponteus, I*. London: Taylor, Walton, and Maberly.
- STEIN, A., 1920. *Der Provinz Thracia*. Sarajevo: Zemaljska Štamparija.
- SYME, R., 1985. Superior Suffect Consuls. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. **58**, 235 – 243. ISSN 0084-5388.
- THOMASSON, B. E., 1984. *Laterculi Praesidum, 1*. Göteborg: Radii Gothoburgi. ISBN 91-85018-10-4.
- THOMASSON, B. E., 2009. *Laterculi Praesidum, 1*, ex parte retractatum. Göteborg: Bokförlaget Radius (Editiones Radii).

Acknowledgments

I would like to express special thanks to Prof. Dr. DSc. Dilyana Boteva for the responsiveness, patience, invaluable help and support I received from her while working on this text. I am also grateful to Assist. Prof. Dr. Nikolay Sharankov for the given valuable advices.

REFERENCES

- ALFÖLDY, G.; LÖRINCZ, B., 2002. Ein neues Militärdiplomfragment und ein neuer Statthalter der Provinz Pannonia superior. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. **139**, 211 – 218. ISSN 0084-5388.
- BERGER, A., 1953. Encyclopedic Dictionary of Roman Law. *Transactions of the American Philosophical Society*. **43**(2), 333 – 809. ISSN 0065-9746.
- BOTEVA-BOYANOVA, D., 2021. *Antichni, kasnoantichni i rannovizantiiski izvori za sazhdavane to na rimskata provincia Trakia In: Jubilaus VIII: Zavrshane kam izvorite, chast 1: Istoria i epigrafika*. Sofia: Sveti Kliment Ohridski, 11 – 22. ISBN 978-954-07-5282-2.
- BRUUN, C.; EDMONDSON, J., 2015. *The Oxford Handbook of Roman Epigraphy*. New York: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-533646-7.
- CHROUST, A.-H., 1955. Legal education in Ancient Rome. *Journal of Legal Education*. **7** (4), 509 – 529. ISSN 0022-2208.
- CONTE, G.B., 1999. *Latin Literature: A History*. Baltimore and London: JHU Press. ISBN 0-8018-6253-1 (pbk.).
- CROOK, J., 1955. Consilium Principis, Imperial Councils and Counsellors from Augustus to Diocletian. *Journal of Roman Studies*. **47**(1 – 2), 252 – 254. ISSN 0075-4358.
- DEGRASSI, A., 1952. *I fasti consolari dell'Impero Romano dal 30 avanti Cristo al 613 dopo Cristo*, 34. Available from: <https://archive.org/details/ifasticonsolarid0000degr> [2022-5-12].
- DIEHL, E., 1919. *Iuventius*, no. 13. In: *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, Bd X.
- DIGESTA, CORPUS IURIS CIVILIS. In: *The Roman Law Library*. Available from: <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/> [Viewed 2022-10-7].
- ECK, W., 1975. Ergänzungen zu den Fasti Consulares des 1. und 2. Jh. n. Chr. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*. **24**(2), 324 – 344. ISSN 0018-2311.
- ECK, W., 1983. Jahres- und Provinzialfasten der senatorischen Statthalter von 69/70 bis 138/139. *Chiron*. **13**, 147 – 185. ISSN: 0069-3715.
- ECK, W.; PANGERL, A., 2012. Zwei neue Diplome für die Provinz Syria aus domitianischer und hadrianischer Zeit. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. **183**, 234 – 240. ISSN 0084-5388.
- HALFMANN, H., 1986. *Itinera principum: Geschichte und Typologie der Kaiserreisen im Römischen Reich*. Wiesbaden: F. Steiner Verlag. ISBN 3515045511.

- HANFMANN, G. M. A., 1975. *From Croesus to Constantine: the Cities of Western Asia Minor and their arts in Greek and Roman times*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 65.
- HRISTOV, I., 2004. Novi epigrafski danni za severnata granitza na provincia Trakia pri imperator Hadrian. *Minalo*. 2, 5 – 8. ISSN 0861-2153.
- LIEBENAM, W., 1909. *Fasti consulares Imperii Romani von 30 v. Chr. bis 565 n. Chr.* Available from: <https://archive.org/details/fasticonsularesi0000lieb/page/20/mode/2up?q=Iuventius+> [Viewed 2022-7-12].
- LOZANOV, I., 2015. Roman Thrace. In: *A Companion of Ancient Thrace*. Wiley Blackwell. 75 – 90. ISBN 978-1-4443-5104-0 (cloth).
- MARTIN, M.D.P., 2005. *La Argumentacion Retorica en Juvencio Celso*. Madrid: Dykinson. ISBN 84-9772-708-8.
- MILLAR, F., 1964. Some Evidence on the Meaning of Tacitus “Annals XII”. 60. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*. **13**(2), 180 – 187. ISSN 0018-2311.
- MILLAR, F., 1966. The Emperor, the Senate and the Provinces. *The Journal of Roman Studies*. **56**(1 – 2), 156 – 166. ISSN 0075-4358.
- MOUSOURAKIS, G., 2007. *A Legal History of Rome*. New York: Routledge. ISBN 0-203-08934-0.
- NOVKIRISHKA-STOYANOVA, M., 2016. Lex et ius. Rimskopravnata tradizia i savremennoto zakonodatelstvo. In: *Sbornik statii I dokladi ot konferenzia “Zakonat na pravoto ili pravoto na zakona”, 20 noemvri 2015 g.* Sofia: NBU, 29 – 57. ISBN 978-954-535-951-4. Available from: <https://http://ebox.nbu.bg/lawofright/index4.php?id=13>. [Viewed 2022-5-12].
- PAUNOV, E.; ROXAN, M., 1997. The Earliest Extant Diploma of Thrace, A.D.114 (=RMDI 14). *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. **119**, pp. 269 – 279. ISSN 0084-5388.
- PICK, B., 1911. The Attack of Celsus on Christianity. *The Monist*. **21**(2), 223 – 266.
- SCHÖNERT, E., 1965. *Die Münzprägung von Perinthos*. Berlin: Akademie Verlag.
- SHARANKOV, N., 2005. Unknown Governors of Provincia Thracia, Late 1st -Early 2nd Century AD. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. **151**, 235 – 242. ISSN 0084-5388.
- SMITH, W., 1849. *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology: Abaeus-Dysponteus, 1*. London: Taylor, Walton, and Maberly.
- STEIN, A., 1920. *Der Provinz Thracia*. Sarajevo: Zemaljska Štamparija.
- SYME, R., 1985. Superior Suffect Consuls. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. **58**, 235–243. ISSN 0084-5388.

- TACHEVA, M., 1997. *Istoria na balgarskite zemi v drevnostta prez elinisticheskata i rimskata epoha*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski. ISBN 954-07-1032-4.
- THOMASSON, B. E., 1984. *Laterculi Praesidum, I*. Göteborg: Radii Gothoburgi. ISBN 91-85018-10-4.
- THOMASSON, B. E., 2009. *Laterculi Praesidum, I, ex parte retractatum*. Göteborg: Bokförlaget Radius (Editiones Radii).
- ECK, W., 1982. Jahres- und Provinzialfasten der senatorischen Statthalter. *Chiron*. **12**, 351. ISSN 0069-3715.

PUBLIUS IUVENTIUS CELSUS: A NOTABLE ROMAN JURIST AS GOVERNOR OF THE PROVINCE OF THRACE

Abstract. This article presents the personality and activities of the little-known Publius Iuventius Celsus. By using the biographical research method, it outlines his place in the age of the developed Principate and classical Roman jurisprudence. The aim is to highlight his achievements as a remarkable jurist who left a legacy of significant legal maxims and concepts for the development of jurisprudence in the following centuries and to emphasize his participation in the state administration and the holding of high magistrate positions. Special attention is paid to his tenure in the province of Thrace and the probable reasons for the appointment of Celsus to this office.

Keywords: Celsus; jurist; Digest; legatus Augusti pro praetor; Thrace

✉ **Lyudmila Chakarova-Prisoeva, PhD student**

ORCID iD: 0000-0001-5775-7520

Web of Science ResearcherID: GXF-8906-2022

Faculty of History

University of Sofia

E-mail: chakurovap@uni-sofia.bg